Lietuvos Nacionalinė Martyno Mažvydo Biblioteka

ANTROJI DALIS

DRAUGAS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1992 m. kovo mėn. 7 d. / March 7, 1992

Nr. 47(10)

KERTINĖ PARAŠTĖ

ATKURTA NEPRIKLAUSOMA LIETUVOS RESPUBLIKA

Pavasario šventė

Retai kada Kovo Vienuoliktąją bus galima švęsti kaip pavasario šventę. O šįmet — taip, nes netikėtai papūtė pietų vėjas, atšildė sušalusią žemę. Lysvėse per kelias dienas išdygo pavasario gėlių daigai. Štai jau šiandien netikėtoj pavasario saulėj skamba balti sniego kankalėlių varpeliai, krūmo užuovėjoje prisiglaudęs žydi saujos dydžio mažųjų žiemos akonitų *eranthis* būrys.

Kai žydi pačios pirmosios pavasario gėlės, žinome, kad žiema baigiasi. O taip, bus dar sniego ir pūs šalti vėjai iš šiaurės, bet žiemos dienos jau suskaičiuotos. Kiekviena diena dabar ilgesnė už praėjusiąją. Po rudenio lapais kalasi daigai, klevai ruošiasi žydėti. Jau saulelė vėl atkopdama budina svietą ir, žiemos šaltos triūsus pargriaudama, juokias. (Kada Kovo vienuoliktoji dar tebebuvo sapnas ir svajonė, koks džiugus šiurpulys nubangavo per salę, kai 1988 metų pavasarį Vilniaus Jaunimo teatras savo vakarą Čikagos Jaunimo centre pradėjo šia, čia paversta į esamąjį laiką, „Metų" įžanga. Pirmoji Lietuvos pavasario kregždė mums nešė dabar jau su kaupu pasitvirtinusią žinią... Tada dar mes vieni su kitais kalbėjome „slaptąja kalba" — Donelaičio, Strazdelio, Maironio ir šios priespaudos metų poetų žodžiais — dabar visi lietuviai galime kalbėti ir nuosavais, o tačiau vis vien nėra kitų, tokių pranašaujančių ir galingų, kaip tieji — kada jų senas pažadas tampa mums išsipildymu *mūsų dienom.)*

Visai tinka, kad šiais metais pavasarį sutinkame taip anksti pačios Kovo Vienuoliktosios išvakarėse. Baigiasi žiema, kuri penkis dešimtmečius buvo sukausčiusi Lietuvą. Nustojo pūsti šalti vėjai iš rytų, žydi ir pirmosios pavasario gėlės. Kaip gera matyti ant iš Lietuvos atskrendančių laiškų pašto ženklus su Vyčiu ir žodžiu „Lietuva". Jie tokie panašūs į Nepriklausomos Lietuvos pirmuosius ženklus, kuriuos vaikais būdami matėme tėvų iš Lietuvos pasiimtuose ženklų albumuose.

Pati Kovo vienuoliktoji 1990 metais buvo artėjančio pavasario ženklas. Ji reiškė, kad baigiasi ledynų amžius, kad istorija vėl juda. Tą šiltą kovo sekmadienį prieš dvejus metus mes priėmėme Lietuvos nepriklausomybės atstatymo paskelbimą kaip vilties rytojui ženklą, o tačiau baugino mės dėl pačios Lietuvos rytojaus. Kažin, ar net patys drąsiausieji tada tikėjo, kad iš tiesų po dvejų metų Lietuva bus laisva ir nepriklausoma, kad Lietuvos trispalvė plevėsuos prie Jungtinių Tautų rūmų New York'e. Daugelis mūsų rūpinomės, kad Sovietų Sąjunga, kaip mirštantis dinozauras, savo mirties mėšlungyje traiškys Lietuvą. Įvyko stebuklas — Sovietų Sąjunga nuleipo ir nuvyto, be visų tų tikėtų konvulsijų. Štai, atrodo, praeis ir bermontininkų pavojus — vos ne prieš kelias dienas matėme *The Chicago Tribune* trečiajame puslapyje didelę ir iškalbią nuotrauką: ilgas ir vingiuojantis kelias, pilnas buvusios Raudonosios armijos mašinų, besitraukiančių iš Lietuvos po penkių dešimčių metų. Baigiasi ir šių metų žiema, kuri nebuvo alkiu ženklinama, kaip baiminomės.

Ateina pavasaris — sėjos ir sodinimo metas. Naują vagą vers jauni, savarankiški ūkininkai, bet sėkla kris ir į senųjų komunizmo dvarų — kolektyvinių ūkių — dirvą. Lietuvos laukuose augs saulės kaitinami ir lietaus laistomi javai, soduose sirps vyšnios ir raudonuos obuoliai. Parlamente bus daug kalbama, o žodžių srautas liesis laikraščių puslapiais. Po daug daug kalbų bus priimami įstatymai, kurie plyta prie plytos statys naują ir labai patrauklią Lietuvą. Ir visi ta nauja ir jauna Lietuva džiaugsimės: ir tie, kurie vasaros rytą avietes savo daržuose Kaune rinks, ir tie, kurie iš užjūrio atvykę senojo Vilniaus gatvėmis vaikščios. Ir vienų, ir kitų akys bus pilnos nuostabos šviesiąja Lietuva, kurios gimtadienis — Kovo Vienuoliktoji.

a.a. ll.

Lietuvos prisikėlimas

— išeivijos laidotuvės ?!

BRONIUS NAINYS

Šiandien yra vasario devintoji — dar viena istorinė diena. Lygiai prieš metus Lietuva tarė paskutinį žodį pasauliui, kad ji nori būti laisva ir nepriklausoma valstybė. Tą dieną 1990 metais kovo 11 Lietuvą nepriklausoma valstybe paskelbusi Aukščiausioji Taryba, visaip tos nepriklausomybės nenorinčio pripažinti laisvojo pasaulio minkoma, vykdė tautos apklausą — plebiscitą, kviesdama pačius jos gyventojus pasisakyti, ar jie tos jų išrinkto Parlamento atkurtos nepriklausomybės nori, labai aiškiai žinodama, koks bus atsakymas. Ir taip pat žinodama, kad tą atsakymą žino ir laisvasis pasaulis ir tik nenori jo girdėti. Bet Lietuva tarė jį devyniasdešimčia nuošimčių balsavusiųjų ir septyniasdešimt šešiais nuošimčiais visų galinčių balsuoti. Tai buvo paskutinis žodis, ji daugiau nieko nebegalėjo padaryti, bet visgi jo užteko. Pasaulis buvo priverstas išgirsti ir galų gale Lietuvą pripažinti.

Nuo tos dienos praėjo metai. Šįmet vasario mėnesio *Pasaulio lietuvyje* spausdinu tokį laišką: „Lietuvai atgavus pilną savo valstybinę nepriklausomybę, nebelieka jokio pasiteisinimo, kad mums dar reikėtų pasilikti tolimesniam gyvenimui išeivijos kraštuose... ir mes grįžtam į savo vietas ir vietoves, iš kurių esame kilę... Lietuva laukia ešalonų, grįžtančių į namus... visas mūsų lietuvybės veikimas jau čia daugiau nereikalingas, ir iš šešių prenumeruotų leidinių dar laikinai palieku vieną, taip kad ir *Pasaulio lietuvio* prenumeratą nutraukiu ir prašau jo toliau nebesiuntinėti". Nesišypsokite, perskaitę to laiško autoriaus pavardę, tai nėra vienintelis balsas. Ir štai dėl ko aš šiek tiek sujudinau JAV Lietuvių Bendruomenės Cicero apylinkės korespondentę, paklaususią mane, kokia tema aš šiandien kalbėsiu, klausiamojo pobūdžio atsakymu: „Lietuvos prisikėlimas — išeivijos laidotuvės?"

Bet ar toks klausimas realus? Argi mums neaišku, kad niekas ne tik ešalonais, bet ir gausiau į Lietuvą gyventi nebegrįš? Manoji karta jau per sena, surišta čia su ekonominėmis, buitinėmis sąlygomis, socialinio aprūpinimo padėtimi, draudimais ir kitomis fizinio gyvenimo būtinybėmis. Jaunesnieji, čia įsigiję profesijas, amatus, verslus, įaugę į vietinę aplinką, gyvenimo būdą, standartus, kad ir kažin kaip Lietuvą mylėdami, irgi ešalonais į Lietuvą nesidangins. Taip, bus ir iš jų atskirų atvejų, bus profesionalų, vykstančių į savo tėvų žemę dirbti ir gyventi, bet jiems pergabenti ešalonų tikrai nereikės. Taigi manau, su manim sutiksite, kad išeivija liks ir turės gyventi. Ji dar ir pasipildys naujais ateiviais, kurių jau ir dabar čia apstoka. Todėl mums ne tiek reikia rūpintis, ar išeivija dar bus, bet kokia ji bus? Ypač kai iš jos iki šiol turėtų dviejų veidų, politinio ir kultūrinio, liks tik vienas kultūrinis.

Juk mes, Antrojo pasaulinio karo išeiviai, sakėmės nesą tik paprasti emigrantai, išėję į pasaulį geresnio gyvenimo ieškoti, bet politiniai pabėgėliai arba net tremtiniai, okupanto išvyti iš savo krašto ir į laisvąjį pasaulį pasukę ne vien tik išvengti savęs pačių fizinio sunaikinimo, bet kalbėti tautos ir net valstybės vardu, skelbti pasauliui jos tragediją ir kovoti dėl Lietuvos nepriklausomybės. Tai, sakėme, yra mūsų čia buvimo prasmė, tai mūsų darbų pagrindinis tikslas, tai mūsų, Lietuvos vaikų, pareiga. Tai buvo mūsų skaisčiai šviečiantis politinis veidas. Tiesa, mes sakėmės turį ir kitą tikslą, kitą pareigą, jau ne valstybei, bet tautai — lietuviškąjį išlikimą, išlaikymą tautos kultūros, papročių charakterio savybių, kalbos ir visų kitų tautiškumui būdingų bruožų, visa tai pavadinę lietuvybės išlaikymu. Bet jau nebe visi tai vienodai supratome ir nevienodai vertinome. Kai kurios mūsų grupės savo tikslu ir pareiga telaikė tik politinį darbą, vadindamos jį kova dėl Lietuvos laisvės, kėlė į pačią aukščiausią pakopą, kartu ir patys ten kopdami ir skelbdamiesi jam vadovaują, visur ieškojo pirmenybių, tą čia apibūdintą lietuvybės išlaikymą laikydamos žemesniu, antraeiliu, reikalingu tik priauginti politiniam darbui talkininkų. Nežinau ar bent vyresnieji prisimena tuos laikus, kai visą lietuvybės išlaikymo naštą vien ant savo pečių besikraunančiai Lietuvių Bendruomenei lėšas tebuvo leista telktis, tik iš jos išreikalavus pažadą 80% tų lėšų perduoti Amerikos lietuvių politiniam veiksniui. Ir čia aš nekalbu apie Vasario 16-osios aukas. To buvo reikalaujama, Lietuvių Bendruomenei kuriantis, kai į politinį darbo lauką eiti jai dar buvo griežtai uždrausta. Jai buvo leidžiamas tik kultūrinis darbas — pilkasis veidas.

Bet dabar tie pirminiai tikslai dingo. Labai staiga, gal ir netikėtai. Tų aukštųjų pakopų nebeliko, o jeigu kam nors atrodytų, kad jų dar reikia, tai ant jų stovėtų jau nebe išeivija, bet valstybė, kuriai čia ir atstovauja, ir jos vardu kalba, ir jos balsą perduoda jau nebe mes, pabėgėliai ar tremtiniai (vadinkimės dar ir dabar, kaip norim), bet oficialūs Lietuvos valstybės paskirti pareigūnai: ambasadorius, konsulai, kiti jos tarnautojai. Todėl vien tik tuos tikslus puoselėjusiems ir vien tik tokį uždavinį teįsivaizdavusiems aišku, kad mes nebereikalingi, ir jie siūlo ešalonais grįžti ten, iš kur atkeliavome, nebent čia dar būtų kokio nors tiesioginio darbo Lietuvai.

Nežinau, kiek iš mūsų taip galvoja, būtent, kad arba visiems ešalonais grįžti į Lietuvą, arba dirbti tik tiek, kiek dar reikia Lietuvai. Negalėčiau lengvai nuvertinti nė tokio galvojimo, tik bėda ta, kad pirmasis visiškai nerealus, nes tų ešalonų niekad nebus, o antrasis per siauras. Juk dar liks neišvykusių į Lietuvą. Ar jie jau nebenorės būti lietuviai, nors Lietuvai dirbti čia ir taip primygtinai, kaip iki šiol, ir nebereikėtų. Gyventi taip pat lietuviškai, kaip gyvenome iki šiol. Čia nekalbu apie tuos, kurie pačia lietuvybe niekada nesidomėjo arba pasirodė tik Lietuvos laisvėjimo metu ir tik politiniame lauke. Tokie, šiam visam politiniam subangavimui nurimus, jeigu dar nedingo, tai greitai vėl iš mūsų akiračio dings. Kalbu apie tą išeivijos dalį, kuri visą laiką domėjosi ir čionykščiu lietuvišku gyvenimu, ir Lietuva. Ir stebiuosi, kad kai kurie iš jų pradėjo kažkaip „krypuoti", ir to jų „krypavimo" aš visiškai nesuprantu.

Nesuprantu, sakykim, kodėl yra jaunų šeimų, atsiimančių iš lituanistinių mokyklų vaikus, aiškinančių, kad, Lietuvai atgavus nepriklausomybę, lietuviškai mokytis čia nebereikia. Nesuprantu, kodėl kai kurie veikėjai primygtinai siūlo visą Lietuvių Fondo kapitalą skubiai atiduoti Lietuvai, kai puikiai žinome, kad tas Fondas buvo steigiamas — liudininkas ir aš pats esu — telkti milijonus, iš kurių nuošimčių čia lietuvybę palaikytumėm ir Nepriklausomai Lietuvai atiduotumėm tik tada, kai čia tos lietuvybės nebebus ir jai pinigų nebereikės. Nesuprantu, kodėl ir patys didieji vadai aiškina, kad nebereikia nė Pasaulio Lietuvių Bendruomenės — tos visos mūsų išeivijos jungties lietuvybei palaikyti, nes Kraštų Bendruomenės tiesiogiai santykiauja su Lietuva ir PLB valdybai nebėra ko veikti. Nesuprantu ir siūlančių į Bendruomenę įvesti anglų kalbą, negalinčių suvokti, kad, ją įsivedę, po kelerių metų tik angliškai ir tekalbėsim. Ar Lietuvai atgavus laisvę mes tikrai nebenorim būti lietuviai ir kūlverčiais skubame pasidaryti kitataučiais?

Viso to aš nesuprantu. Nesuprantu, ar lietuvybę mes čia palaikėme ir puoselėjome tik kaip priemonę Lietuvos valstybei padėti atsikurti, ar dėl to, kad ji pati savaime mums yra pati brangiausia ir žmogiška, ir dvasiška vertybė. Man atrodo, kad Lietuvos nepriklausomybės mes ir siekėme dėl to, kad, būdama laisva ir nepriklausoma, lietuvių tauta galėtų ir pati savo tautiškumą ugdyti, vystyti, puošti juo savo dvasią, tos dvasios įkvėpimu kurti savo kultūrą — patiems gėrėtis ir rodyti pasauliui jos grožį — ir kad tokią pačią kultūrą išlaikyti ir ją gyventi mums padėtų.

Nors ir buvau politikierių lupamas už politinį darbą, nes, pagal juos, tai ne bendruomenininko sritis, bet esu vienas iš tų, kuris per visą tą savo išeivišką gyvenimą, mačiau ir kitą šoną — lietuvybės išlaikymą. Man atrodė, kad tai du vienodi mūsų, kaip išeivių, uždaviniai, vienodai svarbūs, vienodai reikšmingi. Jeigu suprantame, kad be nepriklausomos valstybės nebus galima ugdyti pilnutinės tautos, tai supraskime, kad be tautos nebus nė nepriklausomos jos valstybės. Kam ta valstybė, kuri yra nieko daugiau, kaip tik tam tikros rūšies politinė organizacija, jeigu nėra tautos? Ar bereikia valstybės kad ir mūsų giminėms jotvingiams, kuršiams, pagaliau prūsams, jeigu jau seniai jų tautos išnykusios. Dar koks penkiasdešimt metų stalininės okupacijos, gal jos nebebūtų reikėję nė mums, nes lietuvių gal nė nebebūtų likę. Todėl ir Lietuvos valstybei atsistatyti, gyventi ir klestėti reikia lietuvių tautos. Reikia jos apibrėžtoje valstybės ribomis teritorijoje, reikia ir už jos ribų. Ir nė kiek nemažiau, nes tokiai negausiai lietuvių tautai ir dar ne taip jau daug pažįstamai pasaulyje tarpti ir į pasaulį žvelgti, ir jo žvilgsniui pagauti reikia didelio

(Nukelta į 2 psl.)

* Paskaita, skaityta JAV Lietuvių Bendruomenės Cicero apylinkės suruoštame Vasario Šešioliktosios minėjime 1992 m. vasario 9 d. Šv. Antano parapijos patalpose, Cicero, Illinois.

1989 metų brėžinys — Lietuvos žinių agentūros ELTA atsiųstas į Ameriką kartu su kita tautine heraldika ir nuotraukomis iš Lietuvos Atgimimo laikotarpio.

Šiame numeryje:

Kovo Vienuoliktoji • Lietuvos prisikėlimas ir išeivija • „Virgo" mergaičių choras • Stasės Šakytės eilėraščiai • Smuikininkas Raimundas Katilius • Los Angeles Dramos sambūrio premjera • Irenos Milkevičiūtės ir Vaclovo Daunoro koncertų repertuaras

Lietuvos prisikėlimas: išeivijos laidotuvės?!

(Atkelta iš 1 psl.)

ir šviesaus lango. O lietuviška išeivija kaip tik toks langas ir yra. Jeigu jau ir nebereikalingas Lietuvai išeivijos balsas, nes už save dabar kalba ji pati, tai toks langas jai yra labai reikalingas. Jis svarbus dabar, reikalingas bei svarbus liks ir ateity, tik, žinoma, jeigu vieni sugebėsim tokiu langu būti, o kiti pro jį žiūrėti.

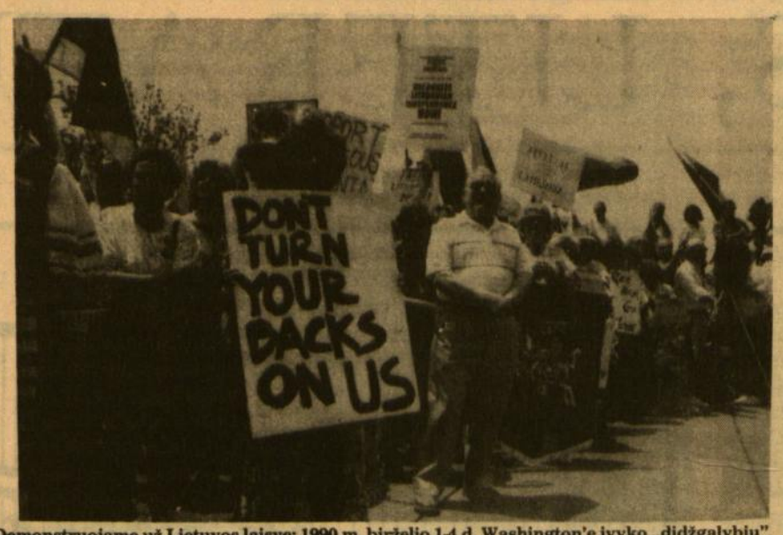

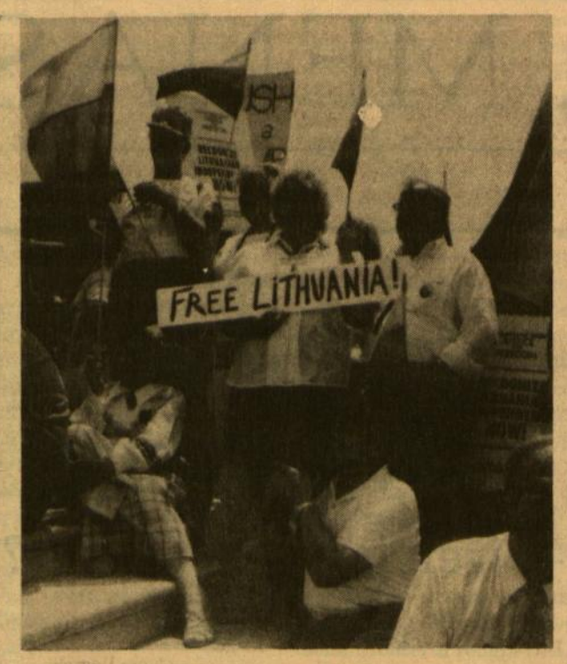

Demonstruojame už Lietuvos laisvę: 1990 m. birželio 1-4 d. Washington'e įvyko „didžgalybių" viršūnių susitikimas – tuometinio Sovietų Sąjungos vado Michail Gorbačiovo ir JAV prezidento George Bush. Ta proga į Washington'ą suplaukė tūkstančiai Amerikos lietuvių – nuotraukose daugiausia matyti Lietuvos vyčiai, iš įvairių Pennsylvanijos istorinių lietuviškų gyvenviečių gausiais autobusais suvažiavę demonstracijion.

Aleksandro Juozapaičio nuotraukos

Palyginti su tauta, mūsų išeivija gausi. Jeigu ši išeivija būtų tokia pat lietuviška, kaip tauta, ir savo paskirtį taip pat suprastų, kokia didelė Lietuvos valstybės jėga pasaulyje būtų, ir tas pats Washington'as ilgai suktų galvą, jeigu ir Lietuva paprašytų dešimties bilijonų paskolos garantijos, kaip dabar prašo Izraelis, ir nedrįstų siūlyti tokių trupinėlių, kaip penkiolika milijonų visoms trims Baltijos valstybėms. Ar tai nepasijuokimas? Žino tenai dalintojai – neturim jėgos, todėl ir gali iš mūsų juoktis. O Izraeliui tą jėgą tik jo užribio tautiečiai ir tesudaro.

Tai politinis veidas, kuris remiasi vien tik jėga. Tačiau nė kiek nemažiau svarbus ir kitas – kultūrinis veidas. Kultūra ne vien tik iš Lietuvos atskraidinta ir jos pačios rodoma, bet ir išeivijos sukurta arba iš tėvynės atsigabenta ir platinama. Ir čia jau ne jėgos, bet kokybės reikalas. O tokią kultūrą kurti arba net ir ją kokybiškai rodyti kitataučiams reikia jau pilnutinio lietuvio, nuodugniai pažįstančio tautos charakterį, būdą, kaip sakė Simanas Daukantas, dvasia į ją įaugusio, juntančio jos giliausius kūrybinius polėkius. Tai išorei, už lango esančiam pasauliui. Tačiau argi mes nebeturime savo namų? Ar nebereikia mums juose gyventi, juos puošti tautos kūrybos turtais, kurių mums gali pavydėti ir pačios didžiausios tautos? Ar jau tų savų namų nebereikia, ir mes dėl kažko turim persikelti į svetimus?

Gal kai kam ir nebereikia. Tai jų sprendimas. Bet aš tikiu, kad daug kam dar jų reikia, daug kam jie brangūs, jaukūs, malonūs. Tik vėl žinau, kad tokiems namams ir statyti, ir išlaikyti reikia labai daug noro, pastangų, užsispyrimo, kantrybės, darbo, laiko. Ir labai gaila, kad daugelis viso to pristinga ir tokius namus arba bijosi pradėti statyti, arba sustoja pusiaukelėje ir meta nebaigtus. Bet ar jie žino, koks gyvenimo džiaugsmas yra tiems, kurie tokius namus pasistato ir juose gyvena. O tie namai – lietuvių kalba, lietuviška knyga, lietuviškas laikraštis, lietuviškas koncertas, lietuviškas teatras, lietuviška plokštelė, juostelė, lietuviška tapyba, skulptūra, dažnos viešnagės tėvų žemėje pasižmonėti, naujų jėgų pasisemti, o gal ir savo kūrybos parodyti. Tokius namus reikia statyti ir savo vaikams.

Lietuvių tauta negausi. Lietuvoje gal tik kokie trys milijonai. Iš jos lietuvių dar ir dabar nubyrės. Bent pirmaisiais atkurtos nepriklausomybės metais, kai ekonominis gyvenimas ten sunkus. Jie glausis prie jau čia gyvenančios išeivijos. Ir jeigu neras pas mus prieglobsčio, atsiskirs. Jie bus arčiau Lietuvos, su ja glaudžiau bendradarbiaus, o mes, nebenddraudami su jais, vis nuo jos tolsim ir ilgainiui visiškai dingsim. Kaip dingo su mumis (ar mes su ja) bendros kalbos nesuradusi Pirmojo pasaulinio karo ar dar ankstyvesnė išeivija. Ir vėl tautai nuostolis. Kai kokiai nors politikai reikia, mėgstame sakyti, kad vien tik Amerikoje yra milijonas lietuvių, tačiau tai daugiau propaganda negu realybė, nes lietuvišku gyvenimu domisi gal ne daugiau kaip trisdešimt tūkstančių kalbančių ir tik menkutis to milijono nuošimtis nekalbančių lietuviškai. Ir nebemanau, kad ir koks nors stebuklas galėtų tą milijoną ar bent jo kokią nors dalį iš negyvų statistikos sąrašų į gyvenimą perkelti. Bet tvirtai tikiu, kad bent tuos trisdešimt tūkstančių mes visgi galime išsaugoti ir kartu su laisvos tautos kamienu sujungti. Ne fizišku gyvenimu, bet tikru dvasiniu. Ir tam išsaugojimui kviečiu visus iš naujo pasiraitoti rankoves. Ypač tų tvirtų rankų reikia šiuo pereinamuoju laikotarpiu, jeigu galima jį taip pavadinti, kai iš dviejų mūsų pagrindinių uždavinių – Lietuvos laisvinimo ir lietuvybės išlaikymo, beliko tik vienas pastarasis, ir tik prie jo mums reikia dabar stipriau prisirišti. Žinoma, mums reikia rūpintis ir pagalba Lietuvai, bet jau nebe pirmuoju smuiku, nes jo stygas derina jau pati Lietuva ir jos oficialios atstovybės. Todėl, pritardamas politiniam sektoriui, kad reikia pereiti iš Lietuvos laisvinimo į jai pagalbos ieškojimą, kreipiuosi į vadus – Jūs, gerbiamieji, tik jau niekam nebevadovaukit, nusileiskit nuo tos aukštosios pakopos ir atsistokite šalia lietuvybės išlaikymo – arba ant to paties laiptelio, o gal dar net šiek tiek žemiau – ir dirbkite. Ir tų dešimties ar daugiau milijonų, kuriuos čia dabar skelbiatės norį Lietuvai suieškoti, nebesirauskite po aukų prašytojų nualintas išeivių kišenes, kur nors kampučiuose dar užsilikusius centus palikite prašantiems lietuvybės reikalams, bet pasidairykite po kitataučių valdžias ar privačius fondus. O gal dar geriau, kad nuo viršūnių nukopę visiškai nuo kopėčių nenukristumėt, glauskitės prie Lietuvių Bendruomenės taip, kaip anksčiau norėjote, kad Bendruomenė prisiglaustų prie jūsų, ir dirbkime kartu. Lietuviškam žodžiui savo jėgomis ir savo kišene, o Lietuvai ir jėgų, ir lėšų paieškokim už lango. Drauge galvodami, planuodami ir dirbdami, gal tai paveikiau atliksim. Jau patyrėm, kad Lietuvai ambasadorių pats Washington'as turi pakankamai, o Lietuva – prezidentų iš savo žemės, ir medalius, sako, ji skūpiau dalina, taip kad neseniai dar platūs buvę politinio blizginimosi laukai mums lyg ir sumažėjo...

Todėl ir nekalkite manęs prie kryžiaus, kad aš čia, Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo minėjime, nesiųsiu Jūsų į Washington'ą pas politikierius, bet ko gero prie Rimšos ratelio mokyti vaikų lietuviškai, nes dabar jau to beveik greitai prireiks, jeigu mes visus savo sukauptus išteklius, net ir Lietuvių Fondo kapitalą, išsiųsim į Lietuvą, o už tai medalių gaudyti paskui jį išdums ir didieji vadai.

Bet juk galiu būti prikaltas prie kryžiaus jau ir dabar, pakaltinus, kad einu prieš Lietuvą, ypač šiuo metu, kai Lietuvai tų pinigų taip reikia, o aš liepiu jų neduoti. JAV Lietuvių Bendruomenės Santa Monica, California, apylinkės valdyba *Lietuvos aido* šių metų sausio 30 dienos laidoje laišku jau beveik ir kala, iš kažkur išsitraukusi surūdijusią ir dar buką vinį – „Kapitalas Lietuvai, nuošimčiai lietuvybei", pykdama, kad tik milijonas, bet ne visi penki Lietuvai atiduoti. Tik neaišku, kur jie, atidavę kapitalą Lietuvai, gaus tuos nuošimčius lietuvybei? Turbūt neaišku buvo ir Lietuvos ministrui pirmininkui Gediminui Vagnoriui, kai jis, apie tai patyręs savo viešnagės Čikagoje metu, patarė su tais milijonais dar taip neskubėti, nes Lietuvai milijonas – lašas jūroje, o mums gal ir gyvybiškas reikalas.

Tad nekaltinkite ir už šiai dienai mano pasirinktos temos klausiamąjį pavadinimą „Lietuvos atgimimas – išeivijos laidotuvės?", nes argi čia mano minėti pavyzdžiai nėra jos pakasynoms pirmosios žvakutės? Ir ar nevalia man šiandieną Jūsų paklausti, ar mes leisime joms žibėti, iš pašalės stebėdami, kaip vis daugiau ir daugiau tokių įsižiebs? Mano atsakymas būtų aiškus *ne*. Toks jis buvo per visą mano išeiviško gyvenimo ir lietuviško darbo laikotarpį, todėl ir rinkausi Lietuvių Bendruomenės kelią, jungiantį mus visus viena bendra nepasaulėžiūrine, nepartine, nekonfesine, bet tik viena visiems bendra lietuvybės idėja, lietuvių tautos išlaikymo būtinybe – ten prie Baltijos krantų, čia, Amerikos žemyne, ir visur kitur, kur tik lietuvis begyventų. Ir ne vien tik tada, kai Lietuva pavergta ir reikia padėti jai išsilaisvinti, bet ir dabar, kai ji jau laisva ir nepriklausoma kuriasi sau naują gyvenimą.

Ir nekalkite, kad prieštarauju naikinimui arba bent ribojimui bei sunkinimui mūsų sąlygų tokią idėją ir toliau skleisti, ją puoselėti ir jai darbuotis. Ir stebiuosi, kad tokių apraiškų pas mus atsiranda. Aš kaip tik galvojau, kad, Lietuvai nepriklausomybę atgavus, lietuvybės išlaikymo išeivijoje sąlygos pagerės, nes tuose dirvonuose gal jau nebe vieni plušimės, bet sulauksime pagalbos ir iš Tėvynės, kuriai tiek daug metų tiek daug mūsų dirbo. O apie tokius balsus, kad mums čia jau nei laikraščio, nei knygos, pagaliau nei lietuviško tautinio darbo dirbti nebereikia, nė sapnuoti nesapnavau. Gi dabar tai jau girdžiu savo ausimis. Tai laikau jau didelėmis neigiamybėmis ir kviečiu visus su jomis grumtis ir sustiprintomis jėgomis iš naujo ryžtis tolimesniam lietuvybės išlaikymo darbui – bet kokia kaina šalinti jį kliudančias aplinkybes ir kurtis geresnes sąlygas.

Bet kaip tai padaryti? Ypač kai ir mūsų jėgos mažėja, krinta nuotaika ir rankos slysta žemyn? Matau čia du kelius ir abiem noriu eiti. Pirmas, tai mūsų pačių supratimo stiprinimas ir susigrąžinimas visų galimybių. Antras, nuoširdi ir paveiki pagalba iš Lietuvos.

Atmeskime mes visus tuos nieku nepagrįstus „nebereikia", tuos visus pesimistiškus „nebeįmanoma", tą „realybę", į Lietuvių Bendruomenės veiklą reikalaujančią įsivesti anglų kalbą, arba aiškinimus, kad mums nebereikia Pasaulio Lietuvių Bendruomenės ir jos valdybos, kad visas sutelktas lietuvybės išlaikymui lėšas turime atiduoti Lietuvai, kad nebereikia leisti vaikų į lituanistines mokyklas ir mokyti jų lietuviškai ir visą kitą sustingusiųjų pasiteisinimą, kad čia mes nieko jau nebepadarysim. Iš arti stebėjau paskiausiąjį Pasaulio lietuvių išeivijos jaunimo kongresą. Jis man padarė gilų įspūdį. Ypač studijų dienos, kur 83 jauni vyrai ir merginos gražia ir taisyklinga lietuvių kalba visą savaitę svarstė savo veiklos tikslus, būdus, priemones: ir kaip dabar jie galėtų padėti Lietuvai, ir kaip išlikti ir išsilaikyti lietuviais už Lietuvos ribų. Nė vienos užuominos nebuvo, ar reikia išlikti ir išlikti tokiais pačiais, kaip ir lietuviai Lietuvoje, bet tik ką ir kaip reikia daryti, kad išliktų. Nepakeitė nei konstitucijos, nei įstatų, nei paties sąjungos pavadinimo. Tik tikslus pritaikė prie naujų sąlygų. Ir pora Anglijos atstovų, kuriems reikėjo vertėjų, ryžosi kaip galima greičiau tos bėdos atsikratyti ir lietuviškai išmokti. Mačiau, kaip džiaugėsi ir didžiavosi Pietų Amerikos jauni vyrai ir merginos, galėdami lietuviškai laisvai kalbėti, ir gyrė Vasario 16 gimnaziją Vokietijoje, tą vienintelį šaltinį, kur jie, Lietuvių Bendruomenės lėšomis nusiųsti, lietuvių kalbą gražiai išmoko. Jų žodžius skaitysite kovo mėnesio *Pasaulio lietuvyje*, skirtame to kongreso aprašymui. Nauja Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungos valdyba, išrinkta iš pasigėrėtinai lietuviškai nusiteikusio jaunimo, jau kuria planus darbui, ruošiasi plėsti santykius su Lietuvos jaunimu, aktyviau jungtis į Lietuvių Bendruomenės eiles ir kartu dirbti. Dabar jie susidomėję laukia Pasaulio Lietuvių Bendruomenės seimo, į kurį uoliai ruošiasi suskristi visų kongrese dalyvavusių vienuolikos kraštų jaunimo atstovai ir kartu su vyresniaisiais svarstyti lietuvybės išlaikymo reikalus, būsimą kongresą Lietuvoje ir kur gauti jam apmokėti lėšų. Ir ar ne paradoksas, kai mūsų pats jaunimas imasi iniciatyvos dirbti lietuvybės išlaikymo darbą ir jam paremti prašo lėšų, o Santa Monica pensininkai vieną tokį šaltinį nori iš jų atimti ir atiduoti Lietuvai ir tuo žygdarbiu garsinasi *Lietuvos aide*. Šitoks tų medalių troškimas.

Taigi pirmiausia sustabdykime lietuvybės išlaikymo galimybių naikinimą bei ribojimą, išlaikykime čia joms sutelktus fondus, kurkim naujus. Lietuvai padėti lėšų ieškokim iš kitataučių. Nesišvaistykim pinigais per plačiai po mažiau reikalingą politikos lauką, būkime čia ypačiai taupūs, nes mums reikia nuolatinio lietuviško švietimo ir jam tinkamo tinklo bei pajėgų. Mums reikia visokiausio kultūrinio darbo, tarpusavio ryšių palaikymo, mums reikia išlaikyti esamus kultūrinius vienetus ir kurti naujus – gerus naujus: ir sau patiems, ir už lango parodyti. Visiems tiems darbams mums reikia lėšų, todėl reikia ir fondų, ir specialių rinkliavų, ir Vasario 16-osios aukų. Nes lėšos yra pagrindiniai mūsų darbo sąlygų bei galimybių šaltiniai, jėgų varikliai.

Antras mūsų lietuvybės išlaikymo veiklos kelias, aišku, turės eiti per Lietuvą, kuriai iki šiol davę dabar drąsiau galime iš jos paprašyti. Prisipažinsiu, kad ir čia ankstesniu galvojimu gal irgi būsiu šiek tiek suklydęs. Maniau, kad ir išeivija, ir Lietuva jau gerai pasižįstam. Tačiau pradėjus atvirai ir laisvai santykiauti, pasirodė, kad mes vieni kitus visgi per mažai tepažįstam. Bet tai jau atskira tema, ir jos čia neliesiu, tačiau artimesnė pažintis būtina, jeigu Lietuva, prašydama iš išeivijos pagalbos, linkusi ir mums ką nors duoti. O jos pagalba lietuvybės išlaikymui gali būti ir lemianti, tačiau ji bus paveiki tik tada, kai ji atitiks išeivijos dvasią, jos poreikius, per pusšimtį metų gyvenimo ir lietuviško patriotinio darbo susiformavusį požiūrį į save demokratiškame pasaulyje ir į Lietuvą, dusinamą šėtono šešėlyje. Kai Lietuva supras išeivių nueitą kelią, jų dabartinį mentalitetą, objektyviai įvertins jų įnašą į Lietuvos laisvės siekius, pajus tikrą jų nusiteikimą Lietuvos atžvilgiu per visą tą išsiskyrimo laikotarpį, įsisąmonins, kokia išeivija iš tikrųjų yra, ir atskirs mūsiškius pelus nuo grūdų, tada santykiavimas bus žymiai našesnis. Ji turės suprasti, kad jeigu išeiviai, jos pačios pripažinimu, yra tos pačios tautos vaikai, tai turi būti ir tos pačios valstybės piliečiai; kad penkiasdešimt metų visame pasaulyje dėl Lietuvos nepriklausomybės darbavęsi išeiviai turi turėti bent tokias pačias teises, kaip tiek pat metų prieš tą nepriklausomybę kovoję stribai, kagebistai, Maskvai parsidavę komunistų partijos hierarchai. Tokio supratimo stokos išeivija jau buvo nuskaudinta ir pradeda moti ranka į paramą valstybei, net ir savo pačios lietuviško darbo pastangas. Jeigu Lietuvai tikrai rūpi išeivija, jos lietuviškoji gyvybė, tai pirmiausia, nesiteisindama kokiomis nors beprasmiškomis tarptautinėmis užtvaromis, ji turi pripažinti ją sau lygia visais atžvilgiais ir grąžinti jai pasitikėjimą ir nauja Lietuvos valstybe, jos valdžia ir savimi. Tik tada tebus galima kalbėti apie bendrą ir tautinį, ir valstybinį darbą.

Atskira tema būtų kalbėti apie tos lygybės ieškojimą ir jai teisinius pagrindus, o gal netrukus ir nebereikės, nes jaučiama, kad kai kurie Lietuvos valstybės pareigūnai tai pradeda suprasti ir klaidą bando atitaisyti, tačiau matau reikalą paliesti čia vieną pavyzdį, parodantį, kad dėl to atsiranda nesuprantamai keisto pasimetimo ir išeivijoje.

Europos lietuvyje (Nr. 1, 1992 sausio 10) Vokietijoje gyvenantis Antanas Viluckis rašo: „Parašiau pareiškimą Lietuvos Aukščiausiajai Tarybai, prašydamas atstatyti Lietuvos pilietybę ir išduoti man užsienio pasą. Į mano pareiškimą buvo atsakyta..., jog norint atgauti Lietuvos pilietybę ir kartu pasilikti Vokietijos piliečiu, reikia būti ypatingai nusipelniusiu". Gi tuos nuopelnų reikalaujančius Antanas Viluckis taip apibūdina: „... buvę bolševikų partijos nariai, aktyviai ir pasyviai rėmę okupacinį režimą... Pakeitę iškabas ir ‚virtę' demokratais, leiboristais, socialdemokratais ir liberalais, jie lyg teisėjai sprendžia, kas *nusipelnė* būti Lietuvos piliečiu, o kas ne. Patepęs kur reikia tvirta valiuta, ir tu gali tapti tokiu ‚nusipelniusiu'... Todėl kviečiu Juozą Kojelį, Nidą Brinkienę iš Los Angeles, Karlą Gruodytę iš Kanados, o taip pat ir kitus grąžinti Lietuvos AT stalinizmu kvepiančius ‚nusipelniusio' Lietuvos piliečio dokumentus...

O štai ištrauka iš *Lietuvos aide* (Nr. 20-95978 1992 sausio 30) laišku išspausdinto JAV Lietuvių Bendruomenės Santa Monica-West Los Angeles apylinkės valdybos pranešimo: „Apylinkės valdyba nepritaria užsienio lietuvių, priėmusių Amerikos pilietybę, reikalavimui automatiškai jiems grąžinti piliečių teises. Jei reikalaujama teisių, tai turi būti ir pareigos [...] Tokie reikalavimai, net su grasinimais kenkti Lietuvos interesams, rodo kai kurių Amerikos lietuvių moralinį nuosmūkį [...] jei jų reikalavimai pateikiami Lietuvos meilės vardu, tektų tai pavadinti nepateisinamu nesusipratimu".

Nesugebu tokio kuriozo net suvokti. Tik manau, kad yra kažkas siaubingo visai Santa Monica-West Angeles Lietuvių Bendruomenės apylinkės valdybai „in corpore" (pasirašė septyni nariai, tarp kurių yra jau pilietybę gavęs – gal už nuopelnus, kaip tvirtina Antanas Viluckis – ir Juozas Kojelis) viešai kaltinti moraliniu nusmukimu bei vadinti nepateisinamai nesusipratusiais teisėtai savo teisių reikalaujančius išeivius, primenant dar ir kažkokias pareigas. Ar išeivija, taip pat visa „in corpore" penkiasdešimt metų nuolat ir neatlaidžiai dirbdama dėl Lietuvos nepriklausomybės, tam darbui sudėdama lėšas ir rūpindamasi lietuvybės išlaikymu, savo pareigų Lietuvos valstybei neatliko? Ar rūpindamasi visokeriopa pagalba jai savo pareigų neatlieka dabar? O kokių pareigų ta mus smerkianti Santa Monica septyniukė dar nori? Tokių, kokias atliko stribai, kagebistai, okupanto pataikūnai partiečiai, kurie dabar yra Lietuvos piliečiai? Ar tokių nuopelnų reikia mums pilietybei atstatyti? Ar tokias pareigas ėjo už nuopelnus pilietybę jau gavę išeiviai? Tik šiurpas tegali imti, tokius svaičiojimus skaitant. Tą pavyzdį pami-

(Nukelta į 3 psl.)

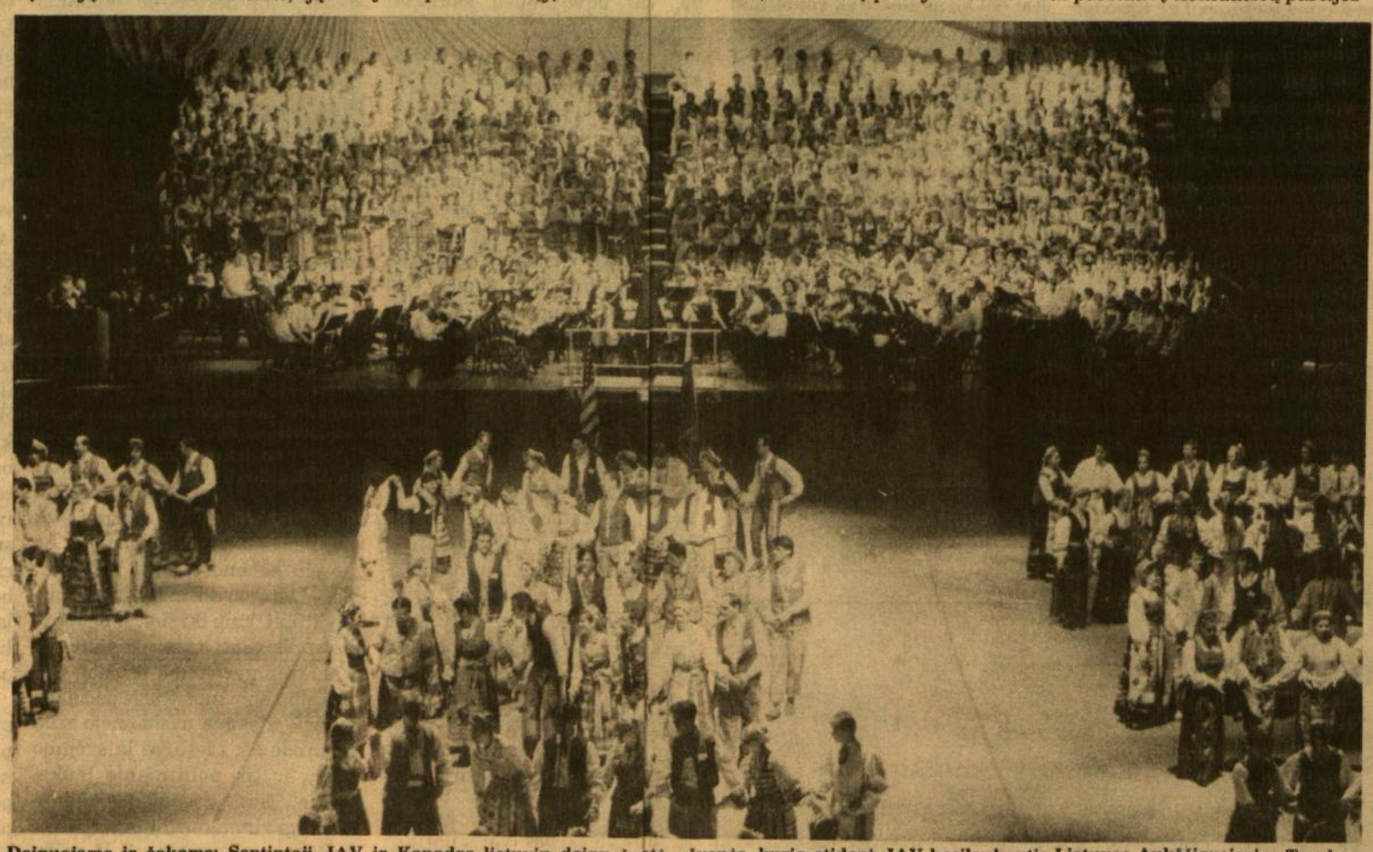

Dainuojame ir šokame: Septintoji JAV ir Kanados lietuvių dainų šventė Čikagoje 1991 m. gegužės 26 d. – dalis tą pavasarį vykusios Lietuvių muzikos švenės, kurią atidarė JAV besilankantis Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos pirmininkas Vytautas Landsbergis.

Jono Kuprio nuotrauka

„Virgo" – prisilietimas prie tyros meno versmės

RIČARDAS SOKAS

Žvelgiant į dabartinį lietuvių išeivijos kultūrinį gyvenimą Čikagoje, jaučiamas didelis pagyvėjimas. Apjungus keleto mėnesių meninių kolektyvų pasirodymus į vieną visumą, gautume gražią kultūrinę puokštę. Ypač tai pajausti galima šį kultūrinį sezoną, kai mūsų lietuvių išeivijos menininkų pasirodymus labai gražiai praturtina ir pavieniai atlikėjai ar net pilni kolektyvai iš mūsų tėvynės Lietuvos.

Dabar mes galime susidaryti daug pilnavertiškesnį įspūdį apie Lietuvos menines pajėgas, tuo labiau, kad mūsų tautiečiai vis dažniau ir ryškiau sužiba tarptautinėse koncertinėse estradose ir įvairiuose muzikiniuose forumuose. Labai sveikintinas dalykas, kad jie, būdami gana garsūs ir turėdami progos atstovauti Lietuvai įvairiuose kraštuose kitoms tautoms, neužmiršta pradžiuginti ir savo tautiečių, kurie išsibarstę po visą pasaulį, bet visada laukiantys lietuviško žodžio, lietuviškos dainos ir šokio. Ne išimtis buvo ir Vilniaus universiteto merginų choro „Virgo" koncertai Amerikos žemyne, kurių pasirodymais galėjome džiaugtis ir mes.

Trumpai pristatant „Virgo", reikėtų pažymėti kai kuriuos svarbesnius įvykius jų kūrybinėje biografijoje. Choras įkurtas 1980 metais Vilniaus universiteto filologijos katedroje. Tai yra merginų kolektyvas, kuriam vadovauja muzikali, energinga vyriausioji choro meno vadovė ir dirigentė Rasa Gelgotienė. Labai svarbus įvykis kolektyvo gyvenime įvyko 1990 metais, kada buvo įrašyta ir išleista pirmoji jų plokštelė, bendradarbiaujant su visame pasaulyje žinomu Lietuvos kameriniu orkestru, kuriam vadovauja profesorius Saulius Sondeckis. Dalyvauta trijuose tarptautiniuose chorinės muzikos festivaliuose, 1989 ir 1991 metais Prancūzijoje, Nancy mieste, 1990 metais JAV, Missoula mieste, Montana. Po šių gastrolių Amerikoje choras pradės ruoštis ateinančiam festivaliui, į kurį jos jau yra pakviestos šių metų gegužės mėnesį, kuris įvyks Italijoje.

Taigi šis muzikinis vienetas šių metų vasario 23 dieną suteikė puikią galimybę ir Čikagos lietuvių visuomenei prisiliesti prie chorinės muzikos meno, surengdamas du koncertus tą pačią dieną. Pirmasis įvyko Švč. Mergelės Marijos Gimimo bažnyčioje, Marquette Park'e, šv. Mišių metu, antrąjį teko girdėti Jaunimo centro salėje. Kadangi šiuos abu koncertus skyrė tik kelių valandų laiko tarpas, tai drąsiai galima teigti, kad tai buvo tarsi dviejų koncertų ciklas, prasmingai vienas kitą papildantis. Šie abu koncertai pademonstravo choro meninį braižą, atskleidė chorisčių požiūrį į įvairių kompozitorių ir epochų interpretacijos nesibaigiantį žaismą, nes pasirinkto repertuaro platuma įpareigojo jauną kolektyvą įrodyti savo kūrybinę brandą tiek žymiųjų polifonistų kūrinių interpretacijoje, tiek įgalino pateikti ir savo supratimą šiuolaikinės muzikos ir jos išraiškos priemonių.

Kiekvienas žmogus, bent minimaliai suprantantis atlikėjų meno problemas, gali gerai suvokti, kad turint tokios plačios apimties repertuarą, visada yra pavojus atlikėjui, jog skirtingų epochų kūriniai susiniveliuos, tai yra taps beveidžiais, panašiais tembriniu ar charakterio atspalviu. Žiūrint detaliau į šių dviejų koncertų repertuarą, galima įžvelgti, jog kolektyvas kelia sau tikrai nelengvus uždavinius, kaip tiksliau ir išraiškingiau atskleisti klausytojui savąjį muzikinį veidą. Todėl mes girdėjome Orlando di Lasso, I. L. de Victoria, J. S. Bach'o, G. Donizetti, Felix Mendelssohn'o

„Virgo" choristės po šv. Mišių, per kurias jos giedojo, Švč. Mergelės Marijos Gimimo bažnyčioje, Marquette Park apylinkėje, Čikagoj, vasario 23 dieną kartu su parapijos klebonu kun. Jonu Kuzinsku.

Zigmo Degučio nuotrauka

C. Bixio, J. Brahms, J. Rutter, J. Liles, S. Joplin, o taip pat daugelio lietuvių kompozitorių – J.Naujalio, S.Vydūno, A. Budriūno, J. Tamulionio, V. Klovos, O. Balakausko, A. Martinaičio kūrinių interpretaciją.

Giesmės, sugiedotos Švč. Mergelės Marijos Gimimo bažnyčioje, iš karto atskleidė šio choro daug puikių savybių. Tai ir lygūs tembriniu ir garsiniu atžvilgiu balsai, plati dinaminė skalė, puikus specifinės bažnytinės akustikos suvokimas, na ir aišku, nepriekaištingas balsų derėjimas.

Koncertas Jaunimo centre paliko tikrai didžiulį ir jaudinantį įspūdį. Pradžioje skambėjo lietuvių kompozitorių kūriniai, tačiau tenka pažymėti, jog kolektyvas pasirinko teisingą kelią, pateikdamas klausytojų dėmesiui ne visiems žinomas ir mėgstamas dainas, sukurtas mūsų kompozitorių klasikų, o padainavo pluoštą šiuolaikinių kompozitorių kūrinių, kurie labai retai yra girdimi išeivijos lietuviams. Kartu tai buvo tarsi trumpa dabartinės lietuviškos chorinės muzikos retrospektyva. Galima tik stebėtis, su kokiu lengvumu choras perteikia sudėtingas darbartinės muzikos išraiškos priemones. Tai yra ir tonacijų priešpastatymas, ir glissando, rečitatyviniai bei sudėtingi ritminiai elementai. Tokie kūriniai visada parodo kolektyvo brandumą.

Klausant romantiškų Mendelssohn'o, Bixio dainų, buvo malonu matyti, kaip jautriai perteikiamas jaunystės romantiškas polėkis užvaldė visą salę ir, nutilus šiai nuostabiai muzikai, buvo sukeliami audringi plojimai. Norėtųsi pastebėti žiūrovų emocinį perteklių, kai buvo plojama ten, kur tai paprastai yra nedaroma. Suprantam, visiem artistams yra brangūs publikos aplodismentai, tačiau kada yra atliekamas koks nors ciklas, susidedantis iš keleto skirtingų dalių, tačiau sujungiamas kompozitoriaus jo viena menine idėja, o tuo labiau, kad pranešėja pristato kelias dainas iš karto, pavyzdžiui, Mendelssohn'o „Trys dainos", tada reiktų išklausyti visą ciklą iki galo, su trumpomis tylos pertraukomis tarp atskirų dalių, ir tik tada plojimais pagerbti atlikėjus, nes priešingu atveju nukenčia ir kūrinio vientisumas, o drauge ir klausytojai, nes neišklausius viso ciklo iki galo, negalima tiksliai pajausti kompozitoriaus užmanymo dvasios, o taip pat suvokti interpretacijos pilnatvę.

Baigiant programą, merginos labai skoningai atliko amerikiečių kompozitorių dainas, kurių viena buvo visame pasaulyje žinoma Scott Joplin „The Entertainer". Buvo gera žiūrėti, kaip merginos jaučia „regtaimo" pulsą, kaip natūraliai perteikia šio stiliaus nuotaiką.

Koncerto pabaigoje „Virgo" choras kartu su visa sale labai jautriai sugiedojo „Lietuva brangi" ir S. Vydūno" „Mes Lietuvos vaikai". Tuo šis puikus ir daugeliui ilgam įsimenantis koncertas baigėsi.

Kalbant apie šį koncertą, negalima nepaminėti instrumentalistų, kurie akompanavo chorui, papildydami jį tembrinių atspalvių gama ir suteikdami šiems koncertams nepakartojamą žavesį.

Baigiant šią apžvalgą, reikia pasidžiaugti, kad gana sudėtingu Lietuvos menininkams laikotarpiu atsiranda nuostabių žmonių, kurie padeda ir pavieniams atlikėjams, ir tokiems bendriems kolektyvams atvykti iš Lietuvos į kitus kraštus ir savo kūryba ir menu džiuginti visus žmones.

„Virgo" choro kelionę į Ameriką įgalino lietuvių firmos „VILBARA", „INOVECA", „LIETUVA", „TEMA", o Čikagoje nuoširdų rūpestį parodė Jaunimo centro vadovybė ir ypač Salomėja Endrijonienė bei Vaclovas Momkus, o taip pat visa lietuvių bendruomenė, kuri rūpinosi merginų buitimi ir jų gyvenimo sąlygomis. Jos jautė didžiulį dėkingumą visiems tiems, kurie sudarė tokias sąlygas, kad jos jaustųsi kaip namuose.

Lietuvos prisikėlimas

(Atkelta iš 2 psl.)

nėjau kaip parodymą ir dar vieno kliuvinio, kurį reikia nugalėti savo padėčiai išvesti iš antrinės plotmės Nepriklausomos Lietuvos valstybės atžvilgiu.

Išeivijai reikia gyventi ir likti lietuviškai. Manau, kad tai supranta ir Lietuva, ir ji mums padės. Tačiau viso to lietuviškumo puoselėjimui reikia juk ir mūsų pastangų. Mums reikia tęsti ir iki šiol atliekamą rimtą, nuolatinį bei organizuotą darbą. Tokią organizaciją mes turim. Mes turim visos išeivijos jungtį Pasaulio Lietuvių Bendruomenę, po vienu skėčiu glaudžiančią Kraštų Bendruomenes, kurių jau yra 23, su kartu prie jos prisiglaudusia ir dabar labai sujudėjusia Pasaulio lietuvių jaunimo sąjunga. Ir, gink Dieve, čia nieko nereikia naikinti, bet tik stiprinti. Su Lietuva, neabejoju, pajėgsime susiprasti. Aiškesnio susipratimo bandysime ieškoti ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės seime šios vasaros pradžioje Lemont, Illinois. Nustosim gal siūlytis ambasadoriais ir prezidentais ir aplanai savo didybę Lietuvai rodyt bei ją mokyti, o gal net ir visokių verslų priedanga išnaudoti, o ji mus pripažins lygiateisiais. Beliks tik nenuleisti rankų ir dirbti. Tad tegul ši Vasario 16-oji, švenčiama, vėl Lietuvai nepriklausomybę atgavus, tebūna ir nauja pakopa, ir nauja paskaa darbui, skirtam vienodai ir Lietuvai, ir išeivijai, ir tautai, ir valsybei. Ir dirbkime visi kaip lygūs r vienodi lietuviai, nepaisant, ur mes begyventumėme, kokios valstybinėms organizacijomsbepriklausytumėm, tačiau visuonet likdami ir tos pačios lietuvų tautos, ir tos pačios Lietuvos valstybės lygūs nariai. Kliūčių tam nebus, jeigu patys jų nesusukursime.

„Virgo" choro vadovė Rasa Gelgotienė po koncerto Jaunimo centre, Čikagoje, vasario 23 dieną.

Jono Tamulaičio nuotrauka

Stasė Šakytė

DEBESYS VIRŠ BALTIJOS

Nušvito visų akys
Ir širdys –

Skardėjo džiugi
Žinia –

Bet švino sunkumo
Debesys

Užslinko
Virš Baltijos –

Nesustodamai griaudžia
Ir siautėja –

* * *

Iš atskirtų
Ir apleistų pasaulių,
Gilių,
Tylių,
Lyg nebylių

Tyla
Kraupi
Atkyla –

Ir šaukia
Kenčiančių balsu,
Taip artimu,
Skaudžiu,
Liūdnu,

Kurs gaudžia naktyje
Per erdvę –
Kurs šaukia tamsoje
Per tylą –

Ir aš nebegaliu
Nešaukti –

Bet ar kas nors
Girdės? –

GEDULO DIENOM IR NAKTIM

Kaip žeidžiantys žaibai
Su perkūnais
Sužeidžia sielą ir kūną
Nesiliaujančios
Žiaurios žudynės.

Aptemdančios
Tėviškės dangų –
Aptvindančios
Besiblaivantį horizontą
Skausmo lietum –

Juodojo gedulo dienom
ir naktim –

Kaip siaučiantys žaibai
Su perkūnais
Sukrečia sielą
Nesiliaujančios,
Žiaurios žudynės.

Vida Krištolaitytė „Sausio 13-osios akimirka", 1992
Rašalas, 11 x 8¼"

Iš Vasario 16-osios parodos „Dailė '92", vykusios Čiurlinio galerijoje, Čikagoje, nuo vasario 14 iki vasario 23 dienos.

JŪS IŠĖJOT

Miškais tekėjo kraujas –
Tekėjo valandom,
Dienom,
Naktim,

Nes jūs išėjot –

Tekėjo kraujas upėm,
Valandom,
Dienom
Ir metais –

Ir tylūs miško medžiai
Nulenkė
Nuliūdusias
Šakas –

PER AMŽIUS IŠLIKS

Kraujo rašu išrašyta
Per amžius išliks
Sausio Tryliktoji

Kai mano broliai ir seserys
Buvo daužomi,
traiškomi tankais
ir šaudomi.

Kai nekaltas
Jų kraujas
Vilniaus grindinį vilgė
Lemtingąją
Sausio Tryliktąją.

ŠIRDYSE DEVINTOJI

Žūtbūtinė kova ilga
ir sunki,
Paženklinta krauju
ir kančia,
Ašarom
ir viltim.
Budintys broliai ir seserys
laikosi už rankų.
Budina pasaulį
su daina.
Pasiryžę broliai ir seserys
laikosi už rankų.
Lūkesyj įtemptos jėgos
ir viltys –
Budinčiose rankose –
laukiančios rankos –
Širdyse –
Devintoji –

NENUGALĖTA

Išvargus,
Iškankinta,
Bet nenugalėta

Išsiveržį,
Kaip didelė
Banga –

Nuostabiai
Apjuosianti
Jėga –

Išsiverži
Ir jau beveik –
Beveik –

Išplauki
Iš tarpeklių
Tamsybių –

„Virgo" choras dainuoja Jaunimo centre, Čikagoje, vasario 23 dieną – diriguoja Rasa Gelgotienė (fleita groja keturiolikmetis Giedrius Gelgotas).

Jono Tamulaičio nuotrauka

Katilius koncertų karuselėje

DALIA KUČĖNIENĖ

Raimundas Katilius

Algimanto Žižiūno nuotrauka

Ant rašomo stalo driekiasi smuikininko Raimundo Katiliaus koncertų įvairios recenzijos visokiom kalbom iš viso pasaulio: Vokietijos, Ispanijos, Vengrijos, Prancūzijos, Suomijos, Švedijos, Turkijos, Meksikos, Italijos. Liuksemburgo *Journal* rašo: „Tiesiog neįmanoma aprašyti šio subtilaus virtuozo meistriškumo, individualumo, kuriuo Katilius nuspalvino savo grojimą". Vokietijoje *Sachsiche Neueste Nachrichten* recenzentas rašo: „Sunku būtų rasti kitą smuikininką, kuris taip su tokia vitališka jėga grotų, jungdamas virtuoziškumą su ekspresyvumu".

Raimundas Katilius brandaus smuikininko karjerą jau tęsia keletą dekadų, kas metai atlikdamas Lietuvoje bei užsienyje apie tris šimtus koncertų. Dar studijų metu (1970) — laimėjo varžybas tarptautiniame Helsinkio Jan Sibelius vardo konkurse. Baigęs Maskvoje Čaikovskio konservatoriją, kurioje tobulinosi su garsiuoju smuikininku Igor Berzrodny, toliau skynėsi pirmąsias premijas tarptautinėse varžybose Belgrade (1971), Bratislavoje (1972) ir Montrealyje (1972). Smuikininkas yra žinomas kaip nepaprastai plataus repertuaro atlikėjas, įvairių epochų bei žanrų interpretatorius, nuo grynai barokinių koncertų iki šiuolaik ų kompozitorių kūrybos solinių rečitalių.

Išskirtinį dėmesį Katilius skiria bendralaikių lietuvių kompozitorių smuiko kūriniams. Jo trečioje ilgo grojimo plokštelėje skamba vien Balakauskas, Laurušas, Bajoras, Barkauskas, Dikčius ir Bašinskas. Su kai kuriais kompozitoriais Katilius glaudžiai bendradarbiauja, juos skatindamas, inspiruodamas bei kolegiškai patardamas, kas įmanoma virtuoziškai smuiko stygomis išgauti, tuomi praktiškai prisidėdamas prie galutinės kūrinio redakcijos.

Žvelgiant į smuikininko repertuarą ryšku, kad Katilius dalija laiką tarp klasikų, romantikų, virtuozinio plano muzikos, modernistų ir jam pačiam dedikuotų kompozicijų. Čia ir glūdi Katiliaus kaip menininko kūrybinė sėkmė — disciplinuotas įsipareigojimas groti platų repertuarą, groti gerą muziką, groti ir dar vos nudžiūvusio rašalo gaidas, neužsisklendžiant hermetiškai vien klasikiniame repertuare. Festivalio Portugalijoje, kuriame Katilius atliko nemažai lietuvių kompozitorių kūrinių, *Diario de Lisboa* recenzentas rašė: „Jis atvežė mums puikią smuiko muziką, tokių lietuvių kompozitorių, kaip Barkauskas, Balakauskas, Balsys, Bajoras. Šiuose kūriniuose mes sutikome tikras, skirtingas menines individualybes. Katilius žavi vidiniu degimu, sugebėjimu visiškai susilieti su kūriniu ir perteikti jo tikrąją esmę".

Kai Katilius nesisuka koncertų karuselėje, jis profesoriauja Vilniaus konservatorijoje, ugdydamas Lietuvai naujus smuikininkus, iki vėlumos paskendęs repeticijose bei naujo repertuaro ruošime. Su gaivališku atsidėjimu jis garsina Lietuvos vardą užsienyje, drauge atiduodamas duoklę ir savo šaliai. Štai ką tik grįžo iš gastrolių su Lietuvos Filharmonijos orkestru, diriguojamu Juozo Domarko, parvežtdamas iš Šveicarijos, Vokietijos, Italijos, Ispanijos geriausias recenzijų puokštes. Prieš keletą savaičių lydėjo Aukščiausiosios Tarybos pirmininką Vytautą Landsbergį ir grojo, Vokietijoje Lietuvos ambasados atidarymo proga. Spėjo sugrįžti į Vilnių, kad galėtų smuikuoti Nepriklausomybės šventės — Vasario Šešioliktosios iškilmėse laisvoje Lietuvoje.

Pakviestas Jungtinių Amerikos Valstybių Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybos, Raimundas Katilius kovo pradžioje atvyksta į New York'ą, vėliau keliaus į kitas lietuvių gyvenvietes.

Pirmasis koncertas įvyks New York'e, Carnegie Hall, kovo 8 dieną, 5:30 v.v. Koncertą rengia JAV LB Kultūros taryba.

Antrasis koncertas bus Čikagoje, Herold Washington Auditorium, naujajame miesto bibliotekos pastate, kovo 11 dieną, 5:30 v.v. Įėjimas laisvas. Koncertą rengia Čikagos miesto bibliotekos Meno skyrius.

Trečiasis koncertas įvyks taip pat Čikagoje, Collins Hall, 17 North State Street, kovo 13 dieną, 7:00 v.v. Koncertą rengia The American Conservatory of Music.

Pirmuose trijuose koncertuose bus grojami šio šimtmečio kūriniai. Šalia Bella Bartok ir Maurice Ravel girdėsime ir premjerines kompozicijas — tai bus Amerikos debiutai: Ramey ir First (Čikagos kompozitoriai), Lorfman (Izraelio kompozitorius), Julius Andrejevas ir Olsvaldas Balakauskas (Lietuvos kompozitoriai). Šiuose pirmuose koncertuose smuikininkui akompanuos pianistė Larisa Lobkova, Maskvos, Čaikovskio konservatorijos, absolventė.

Kituose koncertuose, su visai kitu repertuaru, akompanavimą perims pianistas Antanas Smetona, kuris po trijų mėnesių viešnagės Lietuvoje neseniai sugrįžo į Cleveland'ą. Jam būnant Lietuvoje, su Katilium jiedu atliko penkiolika koncertų, grodami Beethoven'o sonatas — Latvijoje, Estijoje, Gudijoje, Lietuvoje.

Ketvirtasis koncertas įvyks Cleveland'e Music School kovo 15 dieną. Koncertą rengia Muzikos mokykla.

Penktasis koncertas bus St. Petersburg, Florida, kovo 18 dieną. Koncertą rengia BALF'as.

Šeštasis koncertas įvyks Čikagoje, Jaunimo centre, kovo 22 dieną, 3 v. p.p. Koncertą rengia „Margutis".

Septintasis koncertas įvyks Philadelphijoje, University of Pennsylvania auditorijoje, kovo 29 dieną, 2 v. p.p. Koncertą rengia Lietuvių Bendruomenės Philadelhijos apylinkė.

Aštuntasis koncertas bus vėl Cleveland'e, Dievo Motinos parapijoje, balandžio 5 dieną.

Pramatomi dar įvairūs susitikimai konservatorijose bei muzikos mokyklose su studentais, kompozitoriais bei dirigentais. Tuoj po koncertų Amerikoje Raimundo Katiliaus įsipareigojimai tarptautiniuose festivaliuose, užsienin gastrolės bei grandinės naujų koncertų.

Įvairių kraštų recenzentai vienbalsiai kartoja smuikininko grojimo jautrumą bei meninio savitumo jėgą. Atsilankę į koncertus, galėsime patys susidaryti nuomonę, ar teisingai vertina pasauliniai kritikai mūsų smuikininką-menininką Raimundą Katilių.

„Virgo" mergaičių choro akompaniatorius, fleitistas Giedrius Gelgotas, pavadavęs savo tėvą fleitistą Valentiną Gelgotą, „Virgo" gastrolėse Amerikoje. Nuotrauka iš repeticijų koncertui Madison, Wisconsin.

Irenos Milkevičiūtės ir Vaclovo Daunoro vokalinis reperturaras

PETRAS AGLINSKAS

Kovo 15 dieną, 3 val. p.p., Jaunimo centre Chicago'je, Lietuvių Fondo rengiamame koncerte pasirodys Lietuvos Valstybinės operos solistai Irena Milkevičiūtė, sopranas, Vaclovas Daunoras, bosas, ir Robertas Bekionis, pianistas. Pirmoji koncerto dalis bus skirta lietuvių kompozitorių kūriniams, antroji dalis italų operos repertuaro kūriniams. Čia bandysiu trumpai apibūdinti antrosios koncerto dalies solo vokalinį repertuarą.

1842 m. kovo mėn. 9 d., austrų okupacijos metu, „Nabucco", ketvirtoji opera, parašyta jauno kompozitoriaus Giusseppi Verdi, turėjo savo premjerą La Scala, Milane. Nors okupantai buvo uždraudę „bis"ų, kai klausytojai išgirdo žydų belaisvių chorą „Va, Pen Siero" žodžius „O mia patria Si bella e perduta" („O, mano kraštas, toks gražus „ir paprastas"), jie nesulaikomai reikalavo pakartojimo. „Nabucco" pasisekimas patvirtino Verdži pirmavimą kaip operų kompozitoriaus ir patrioto.

„Va, Pen Siero", populiarumas kartais užtemdo kitus puikius šios operos momentus. Antrame akte Zaccarias, žydų aukštasis šventikas, nusistatęs atversti Nabucco dukterį į žydų tikėjimą, su Silvos chromatine cavatina „Infelice", kurios cabaletta yra nesuvaldomai emocinga; antram akte Silva prisipažįsta savo meilę prašo Dievo pagalbos ir apšvietimo maldose „Veni, o Levita". Jos akompanimentas šešiems solo violončelėms, solo kontrabosui ir altams įrodo Verdi originalumą orkestracijose.

Solistas Vaclovas Daunoras atliks Zaccario ariją iš operos „Nabucco".

Verdi opera „Ernani" yra žymi savo įvairiais „pirmumais": tai pirma jo opera, turėjusi savo premjerą kitur negu La Scala, Milane (Teatro la Fenice, Venecija); pirmas libretto, parašytas Francesco Maria Piave; ir, svarbiausia, iš muzikologinio taško, Silvos „rago" tema yra Verdi pirmas panaudojimas primityvaus leitmotyvo formos, kurios pasisavinimu iš Wagner'io jis dažnai buvo apkaltinamas, nors Verdi negirdėjo Wagner'io muzikos, prieš kurdamas „Ernani".

Verdi ir Piavo rankose Victor Hugo vaidinimo „Hernanio" elegantiška ironija pranyksta ir lieka tiktai tirštas romantiškumas pirmo akto *finale* prasideda Elvirai *moderate*, ypatingu savo graudingu kilnumu.

Nors Verdi opera „Nabucco" yra puikesnis kūrinys, nes įvairiais atžvilgiais jis reprezentuoja kulminaciją Rossini „opera" seria stiliaus. „Ernani" atskleidžia ateitį.

Solistas Vaclovas Daunoras atliks Di Silvos rečitatyvą ir ariją iš operos „Ernani".

Keletą mėnesių po „Hernani" vaidinimo premjeros Paryžiuje, Vincenzo Bellini ir libretistas Felice Romani taip pat pradėjo rašyti operą „Ernani", bet tiktai penki fragmentai išliko. Dalis šios muzikos atsirado kitose Bellini operose, ypač „Normoje". Normos cavatina „Casta Diva", yra tam tikras stebuklas operiniame repertuare. Vien tiktai šios cavatinos klasiški bruožai, melizmatiniai pasažai įkvėpti mėnulio spindulių poetinio troškimo, ir jos chromatinė cadenza, duotų teisę Bellini būti įvardytam aukšto lygio kompozitorių tarpe.

Solistė Irena Milkevičiūtė atliks Normos ariją iš operos „Norma".

Verdi operos „La Forza del Destino" drama turi epinės poemos bruožus. Jos svarbiausia veikėja Leonora nėra tiek asmuo, kiek „įkūnijimas" — pirma netikrumo, vėliau išprotėjusiosios dvasinės kančios. Ankstyvą „La Forza" pastangų parašyta Filippo Filippi, rado Schuberto „Ave Maria" elementų Leonoros ketvirto akto „melodijoje", ir Schuberto įtakos galima rasti Leonoros antro akto arijoje „Madre pietosa vergine".

„La Forza" stiprybė glūdi tose dalyse, kurios iššaukia religinę emociją: Leonoros malda Marijai „Madre pietosa vergine"; „La Vergine degli angeli" soprano ir boso chorui, ypatinga savo paprastu grožiu; ir Leonoros ketvirto akto „melodija" „Pace, pace", kurioje iškyla tikras mozartiškas tyrumas, su jos jautriu akompanimentu, sudarytu iš arfų, styginių pizzicato ir pučiamųjų.

Solistė Irena Milkevičiūtė atliks Leonoros ariją iš operos „La Forza del Destino".

Be aukščiau paminėtų arijų solistai atliks sceną iš Verdi operos „Don Carlo". O pianistas Robertas Bekionis paskambins Franz Liszto koncertinę parafrazę iš Verdi operos „Il Trovatore".

Los Angeles Dramos sambūris, kuris statys Izabelės Lukošienės pjesę „Karaliaus vagis" balandžio 24 ir 25 dieną Los Angeles: (pirmoje eilėje) Juozas Pupius, Sigutė Mikutaitytė-Lownds, Daina Žemaitytė, Veronika Ragauskienė, Viltis Jatulienė, (antroje eilėje) režisierius Algimantas Žemaitaitis, Fredas Prišmantas, Ema Dovydaitienė, Amandas Ragauskas, Ramunė Vitkienė, Antanas Kiškis.

„Karalius vagis" Los Angeles

ALGIRDAS GUSTAITIS

Los Angeles Dramos sambūris gražiai gyvuoja 38-uosius metus. Jų pastatytų teatrinių veikalų sąrašas ilgas. Jie sėkmingai vaidino ir daugelyje vietovių Lietuvoje. Pastaruosius penkerius su kaupu metus Los Angeles Dramos sambūriui vadovavo aktorius, režisierius Petras Maželis. Jis laikinai pasitraukė poilsiui. Los Angeles Dramos sambūrio pirmininkas Vincas Dovydaitis režisierium pakvietė Algimantą Žemaitaitį, kuris su Sambūriu 1991 m. lapkričio 17 d. BALF'o vakare pastatė Julijos Dantienės vieno veiksmo komediją „Prie dangaus vartų".

Los Angeles Dramos sambūris 1990 metų rudenį paskelbė dramos veikalų paiešką varžybų-konkurso būdu, paskirdamas du tūkstančius dolerių. Gavo 20 veikalų, iš jų 17 iš Lietuvos, du iš JAV ir vieną iš Australijos. Vertintojai nerado nė vieno pilnai atitinkančio sąlygas ir pageidavimus, todėl premija buvo padalinta į tris dalis. Premijuoti šie veikalai: Edvardo Uldukio „Klajojanti pėda", Vinco Pranckūno „Karšta vasara", Izabelės Lukošienės „Karalius vagis". Režisierius Algimantas Žemaitaitis pasirinko nuotaikingą Lietuvos raštijos keturių veiksmų pjesę „Karalius vagis". Veikale paliestas kaimo buitis ir įvykiai puošniuose karaliaus rūmuose.

Vaidinima reži suoja Algimantas Žemaitaitis, o vaidina artistai: Juozas Pupius, Sigutė Mikutaitytė-Lownds, Daina Žemaitytė, Veronika Ragauskienė, Viltis Jatulienė, Fredas Prišmantas, Ema Dovydaitienė, Amandas Ragauskas, Ramunė Vitkienė, Antanas Kiškis.

Šiek tiek susipažinkime su šios premjeros režisieriumi *Algimantu Žemaitaičiu*. Jis teatrinę veiklą pradėjo Nepriklausomoje Lietuvoje, tęsė po Antrojo pasaulinio karo Vokietijoje, lietuvių gyvenvietėse. Atvykęs į JAV darbavosi Waterbury, Connecticut. Aplankė daug lietuvių gyvenviečių taip pat ir kaip dailaus skaitymo puoselėtojas. Teatro studijas baigė University of Connecticut. Dalyvavo įvairiuose teatruose kaip aktorius, režisierius, veikalų pastatytojas.

Atvykęs į Los Angeles su šeima, tuojau įsijungė į leituvišką veiklą ne tiktai jis, bet ir jo gražioji šeima. Algimantas Žemaitaitis mokytojauja Los Angeles šeštadieninėje lituanistinėje mokykloje, ji daug talkina.

Los Angeles Žemaitaitis ra pastatęs savo režisuotus Onos Metrikienės vaidinimus „Kartą gintaro pakrantėj" ir „Gilinda", su „Vakarų aidų" dainininkais „Gegonų baroną", „Valsų karalių". Daugelį sykių lietuviškiems renginiams buvo gabus panešėjas. Žiūrovams jis patinka. Taip pat yra darbavęsis su amerikiečių grupe Opera West.

Lietuvos Valstybinės operos solistai Irena Milkevičiūtė ir Vaclovas Daunoras Verdi operoje „Don Carlos".